

Socialpædagogiske tilgange og
andre faglige virkemidler
når (unødvendig)
magtanvendelse skal forebygges

Mette Borresen, Sygeplejerske, VISO-specialist
Aalborg kommune

1. Hvad er (unødvendig) magtanvendelse og årsagen til det?
2. Hvordan påvirker magtanvendelse mennesker?
3. Hvordan kan (unødvendig) magtanvendelse forebygges med pædagogik og andre faglige virkemidler?

Unødvendig magtanvendelse er:

Et uhensigtsmæssigt svar på et fastlåst, fagligt dilemma med:

- Skrøbelig, kognitivt svækket borger, ofte med såkaldt "adfærdsforstyrrelse"
- Fortvivlede pårørende
- Magtesløse medarbejdere
- Opgivende ledelse

Magtanvendelse

”Det er **magtanvendelse**, når vi handler mod borgerens vilje og lyst, med begrundelse i vedkommendes manglende forståelse gennemtvinger handlinger eller ikke får samtykke om den tilbudte hjælp”

(Poul Erik Larsen)

”Han langer ud efter os”

”Han bliver urolig og vil forlade boenheden når personalet har travlt, f.eks med at smøre mad, man må sige det samme og det samme til ham, er ’dørsøgende’ – går hen til den låste dør og vil ud, det kræver en medarbejder at aflede ham”

Citat fra omsorgsplan, august 2004

Aflåsning

"Cecilia"

Siger "Nej tak" til
personlig hygiejne

Cecilia er inkontinent

Familien føler det er
nedværdigende

*(Forebyggelse af magtanvendelse. FOA- fag og
Arbejde – Dansk Sygeplejeråd, 2008)*

Foto: Mette Borresen

”Hun er uforudsigelig”

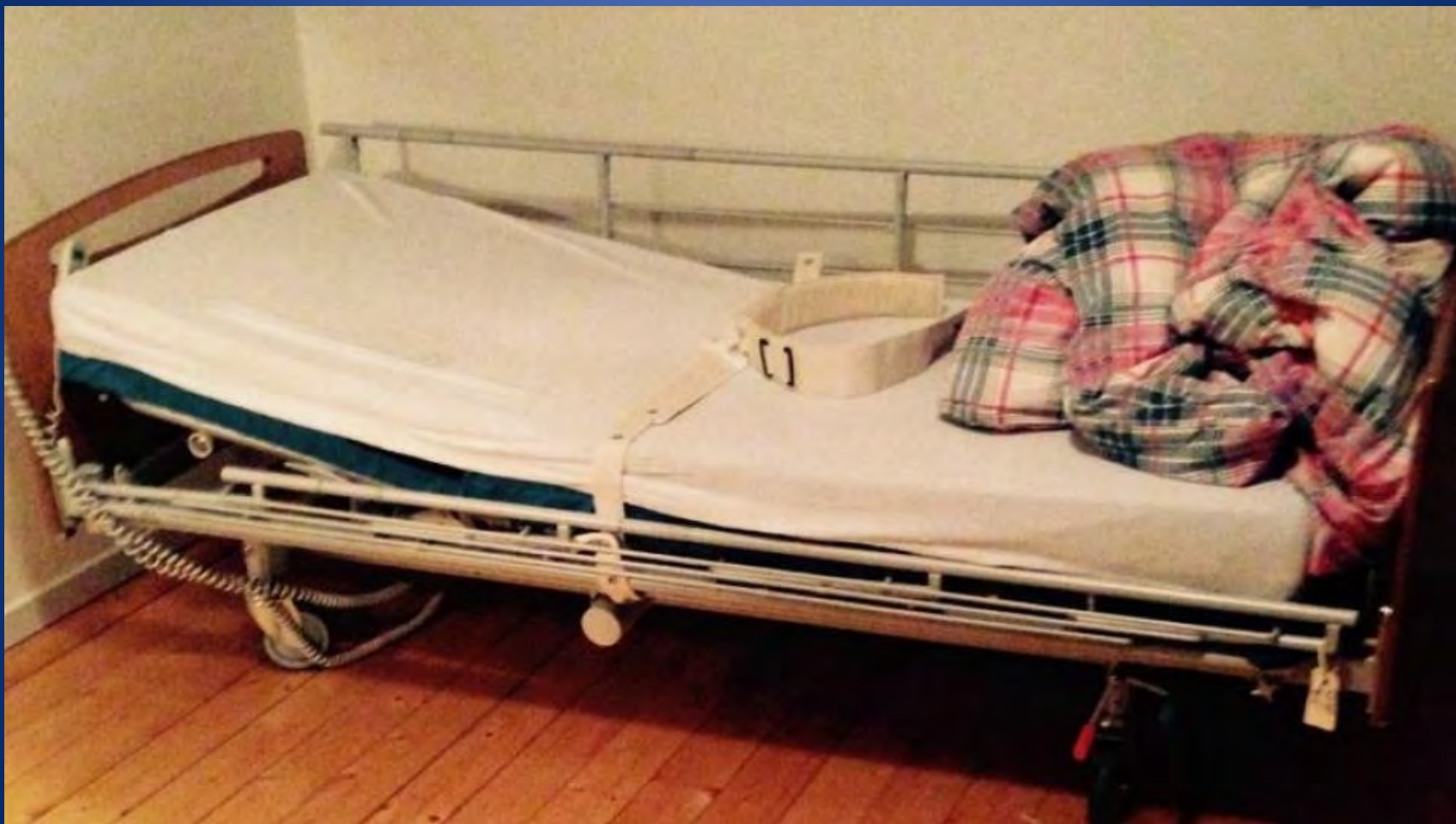

Foto: Morgenavisen Jyllands-
Posten, 30.09.99

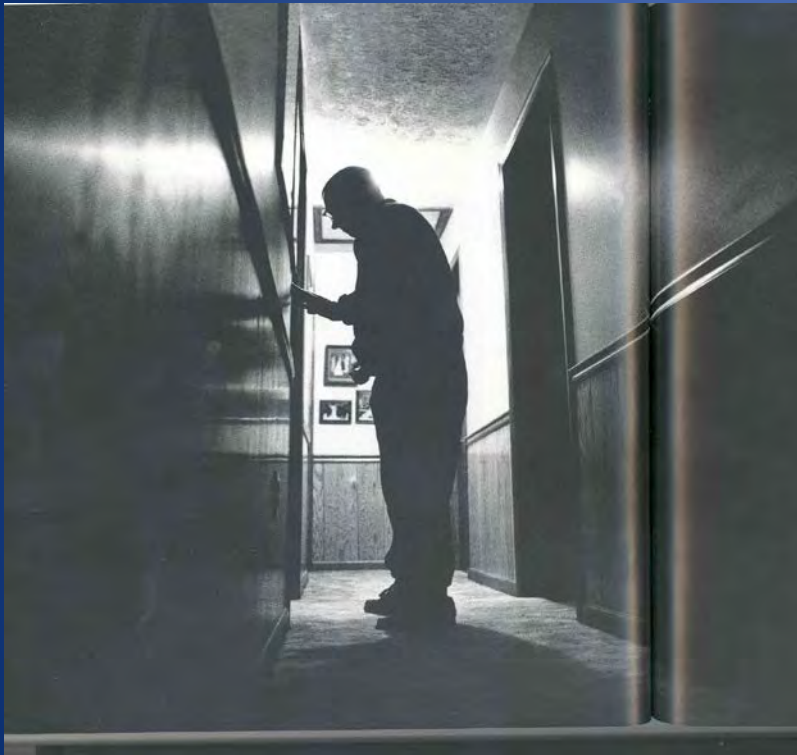
”Hun er meget krævende, vil have opmærksomhed hele tiden, råber selvom vi står lige ved siden af, er bevidst om det, er egoistisk, ’fylder’ meget – især ved måltider, tåler ikke når medarbejderne taler bag ved hende, griber fat i os når vi er tæt på hende”

Citater fra omsorgsplan, august 2004

Sele/bælte

”Han er udadreagerende”

”Han er isoleret, vil ikke vaskes, bliver gal, vil slå, tror det er hans hus. Badet gennemføres med magt”

Citat fra pædagogisk handleplan,
august 2004

Afspærring

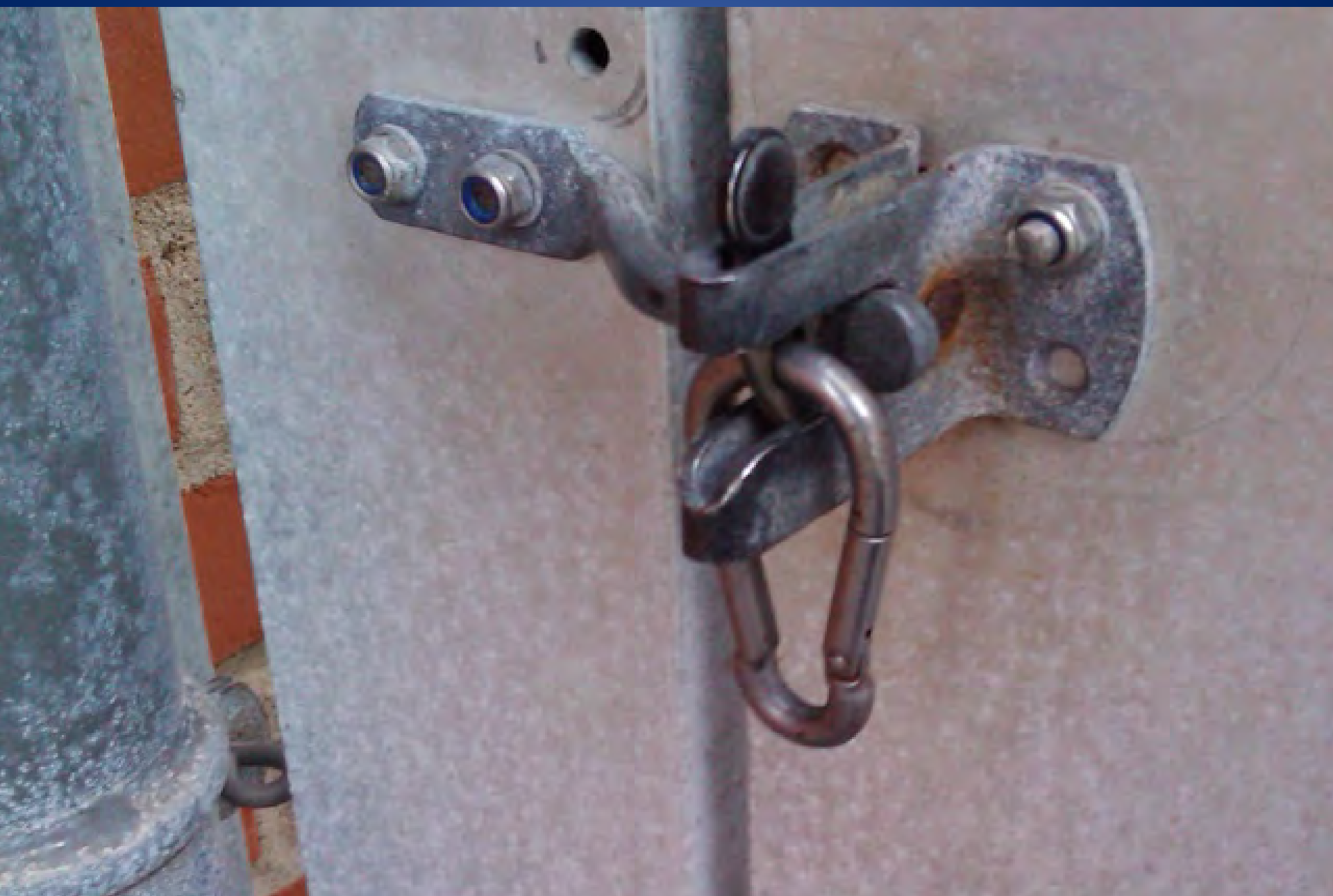

Nogle demente gør fortid til nutid. Og en gammel dame, der mener, hun skal hjem og passe små børn, er næsten umulig at holde på plejehjemmet.

Foto:
Søren Svendsen,
Sygeplejerske

”En overgang var Grethe slem til at gå væk fra plejehjemmet. Den sidste gang det for alvor gik galt, var hun kl 3 om natten i oktoberregn og blæst nået helt ned på havnen, kun iført tynd trøje oven på sin natkjole og hjemmetøfler” (Allan Jensen, i: *Pårørende om demens*. Kroghs Forlag, 2002)

Magt i hverdagen

- Indirekte magt: ligger i kropssproget, i måden at tale på, i øjenkontakten, i tildelingen af ris og ros. "Nu igen!"
- Bevidsthedskontrollerende magt: "Her må beboerne gerne...", "Bordskik"
- Institutionelle magt: Arkitekturen, faggrupperne, normeringen, antal pladser i sofa
- (Borresen, m.fl.: *Socialpædagogik og demens*. Socialstyrelsen, 2003)

Arkitektonisk magt

- 23. januar 2015

-

- Kun 6.000 ud af 46.000 danske plejeboliger egner sig til demensramte

- Analyse fra Ældre Sagen.

På trods af, at 2/3 af beboerne på et dansk plejehjem er ramt af en grad af demens, er kun de færreste boliger egnet til at håndtere borgere med en demensdiagnose. En ny analyse fra Ældre Sagen - Tænk demens ind i plejeboligen - viser, at kun 6.000 ud af landets 46.000 plejeboliger og plejehjemspladser er egnede til beboere med demens.

-

Magtanvendelse er når vi, mod borgerens vilje:

- Fastholder ham
- Gennemfører handling
- Forhindrer ham i noget
- Fører ham væk fra eller hen til noget
- Tilbageholder ham
- Låser for ham

(Forebyggelse af magtanvendelse. FOA- fag og Arbejde – Dansk Sygeplejeråd, 2008)

”Det er magtanvendelse når vi:

Med en hvis fysisk magt, tvinger en person til:

- - at gøre noget
 - - at undlade at gøre noget
 - - fysisk at acceptere noget
 - (Vejgård, Bjarne. Psyko-fysisk konsulent)
-
- Handler mod brugerens vilje og lyst
 - Med begrundelse i brugerens manglende forståelse gennemtvinger handlinger
 - Ikke får samtykke fra brugeren om den tilbudte ydelse.
 - (Larsen, Poul-Erik – 2001: *Magt og afmagt – en bog om det pædagogiske arbejde uden at anvende magt eller tvang.* DKN-Consult)

Årsagsfaktorer

Ledelse

Plejekultur

Arbejdsmiljø

Samarbejds-
kultur

Medarbejdere

Pårørende

Hjælpeinstanser

Fysiske
rammer

- Nogle af de væsentligste årsagsfaktorer er:
- Plejekultur
- Samarbejdskultur
- Ledelsesvilkår
- Medarbejdersammensætning og -vilkår
- Borgerens livshistorie, personlighed og sygdom
- Pårørendes situation og relation til borgeren
- Samarbejde med hjælpe-instanser

- Borresen, M. : *Personalets adfærd – hvorfor handler medarbejderne som de gør?* I: Ældreomsorg – holdninger, omgangstone og etik. Ældreforum, Socialministeriet, april 2008.

Demens – meningsløshedens univers

- Bevidsthedslivets forfald
- At være fremmedgjort i livet
- Livet falder fra hinanden
- Man kan ikke finde rundt – i tilværelsen

Torben Andreasen: Forståelse og pleje af demente. I: *Perspektiver på pleje. Værdier i praksis*. Forlaget Philosophia, 2008.

”Der er sådan en forfærdelig **tristhed** i mig. Jeg er blevet **usikker** på min familie og mine venner, **bange** for at være til besvær, bange for , at de er irriterede på mig over **mine bestandige mangler**, mine pengeløshed, **min faren omkring** og besøgen dem”

”Der er **angst** i mig. Jeg er **bange** for alt hvad der ligger forude. Om aftenen er jeg **bange** for, om jeg kan finde ud af at stå op næste morgen og gå i bad og finde tøj og ordne hår og ansigt. **Bange** for om jeg får gjort hvad jeg skal”

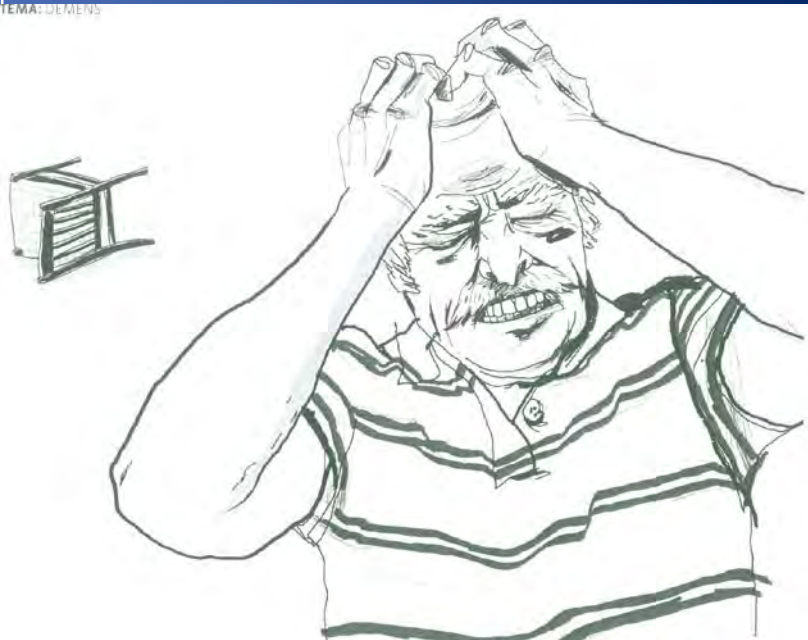
Fra: ”Kirstens Dagbog”

Hvordan opleves det at bo i plejebolig, når man har demens?

- Følelser som tab, isolation, usikkerhed, frygt og følelse af at være uden værdi
- Ved at blive drevet til vanvid blandt andet ved at kede sig, føle sig irriteret, frustreret eller føle sig indespærret

Kilde: Clare L et al. "The Experience of Living With Dementia in Residential Care: An interpretative Phenomenological Analysis". The Gerontologist, Vol 48, No 6, 2008:711-720

Fra årsag til adfærd

Afmagt	Vandre	
Utryghed	Gå	
Frygt	Slå	Problemadfærd eller mestringsforsøg?
Svigt	Råbe	
Ensomhed	Spytte	
Kedsomhed	Stjæle	
Over- eller understimuli	Aggressivitet, uro	
Behov	Apelleren	
Blufærdighed	Apati	
ANGST	Jalousi	
	Modarbejde	

- ”Adfærdsforstyrrelser er det demente menneskes rimelige reaktion på urimelige situationer og urimelige omgivelser.” (Kjersti Wogn-Henriksen)

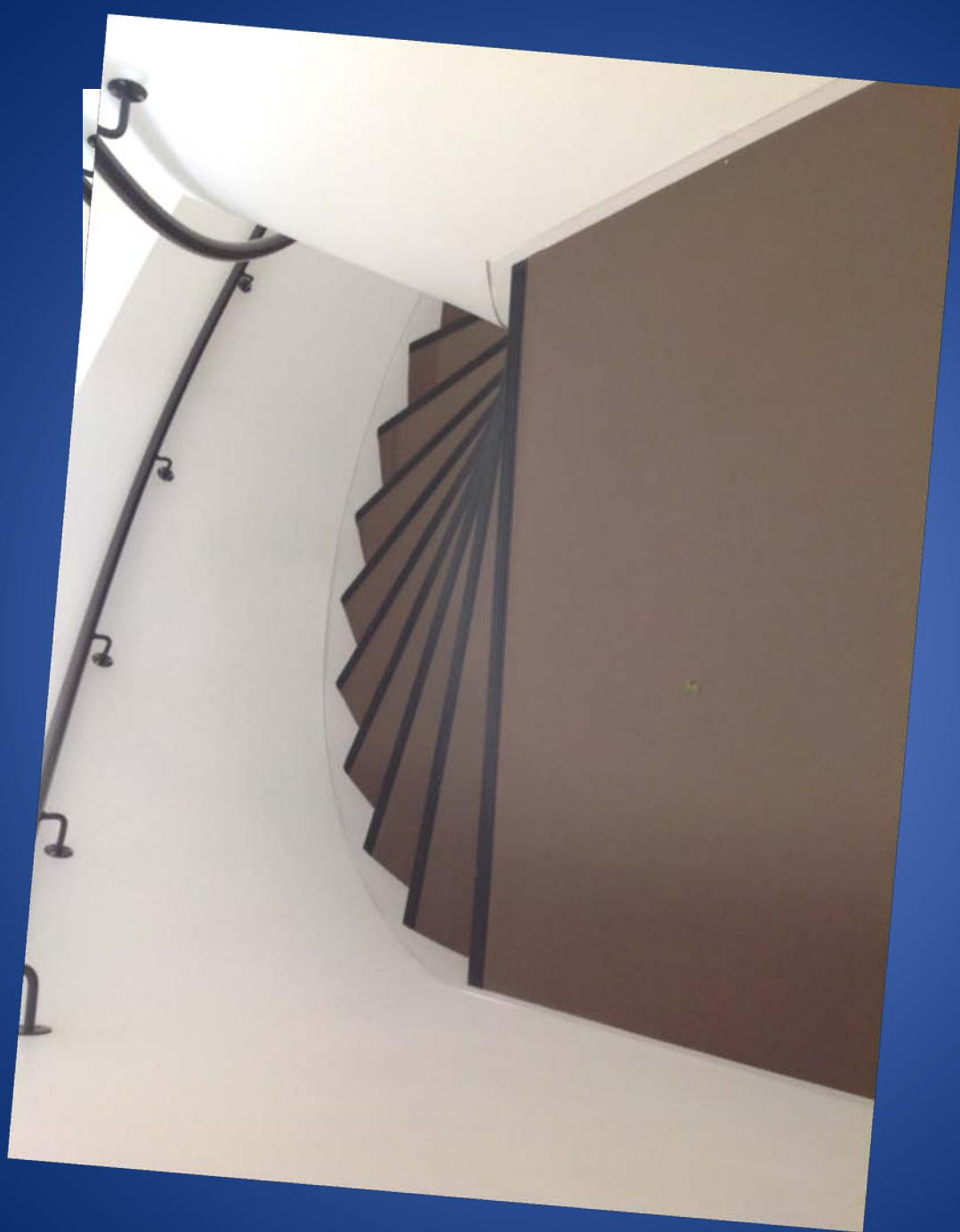

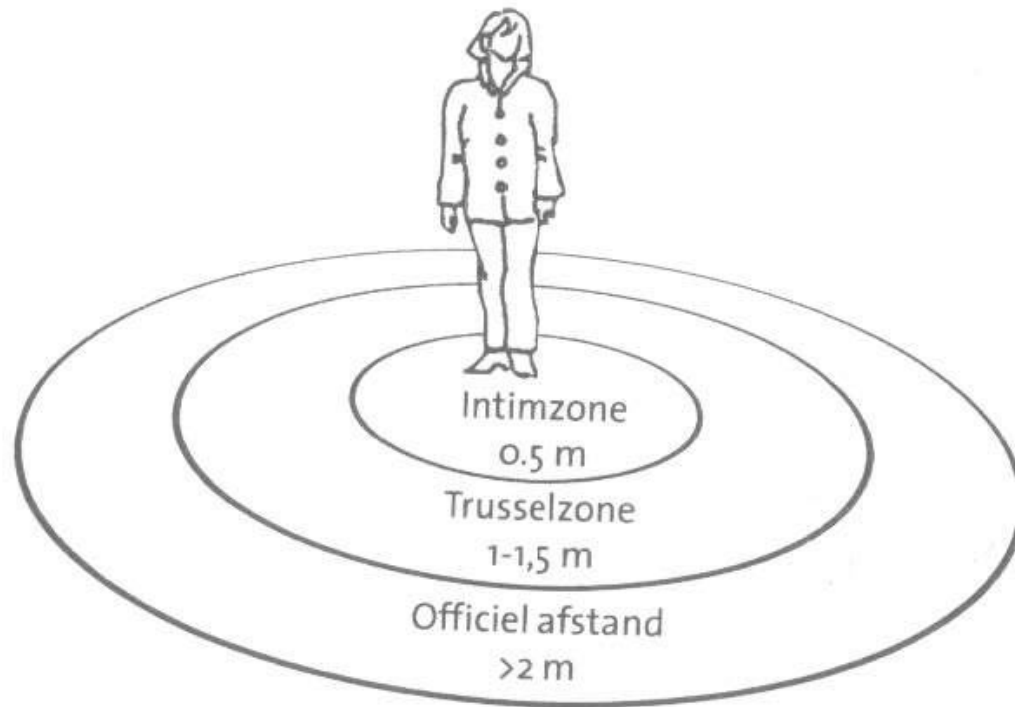

Konfliktsituationer opstår:

- Ved grænsesætning
- Ved afslag og afvisning
- Når den intime zone overskrides
- Når der stilles krav, som borgeren ikke forstår eller kan honorere

Revir

Konfliktsituationer:

Farlige:

- Slag, spark, vold
- Voldsom selvskadende adfærd

Ikke-farlige:

- Drilleri, mobning
- Skældsord
- Trusler
- Formodet krænkelse af ejendomsretten

Udtrykt ved magtanvendelse:

- "Der er ingen der kan lide mig"
- "Sataner", "Møgkællinger" "Luder" "Pikslikker"
- "I må ikke slå mig ihjel"
- "Hjælp mig - Mor"
- "Nej, av, fandeme, lad være, lad mig gå"
- "Jeg kan da også bare gå hvis I ikke vil have mig"
- "Jeg får ingen hjælp"
- "Her hører jeg ikke hjemme"
- "Gurli – ville du blive ked af det hvis jeg døde?"

Hvordan reagerer plejepersonale på magtanvendelse?

- Føler sig trætte, 'udbrændte', slidt i sjælen, sygemeldinger
- Bliver irriterede, på beboeren, de pårørende, hinanden, ledelsen
- Bliver bange, føler angst, tør ikke være alene med beboeren, tager forholdsregler
- Føler sig presset, af krav om effektivitet, renlighed
- Føler sig misforstået, vil gøre det så godt
- Frustration, har prøvet alt, ingenting virker, det bliver værre
- Borgeren ved ikke sit eget bedste, forstår alligevel ikke noget, "gør det bevidst", "driller"
- Irettesætter, korrigerer, opdrager, ignorerer, 'skærmer', grænsesætter

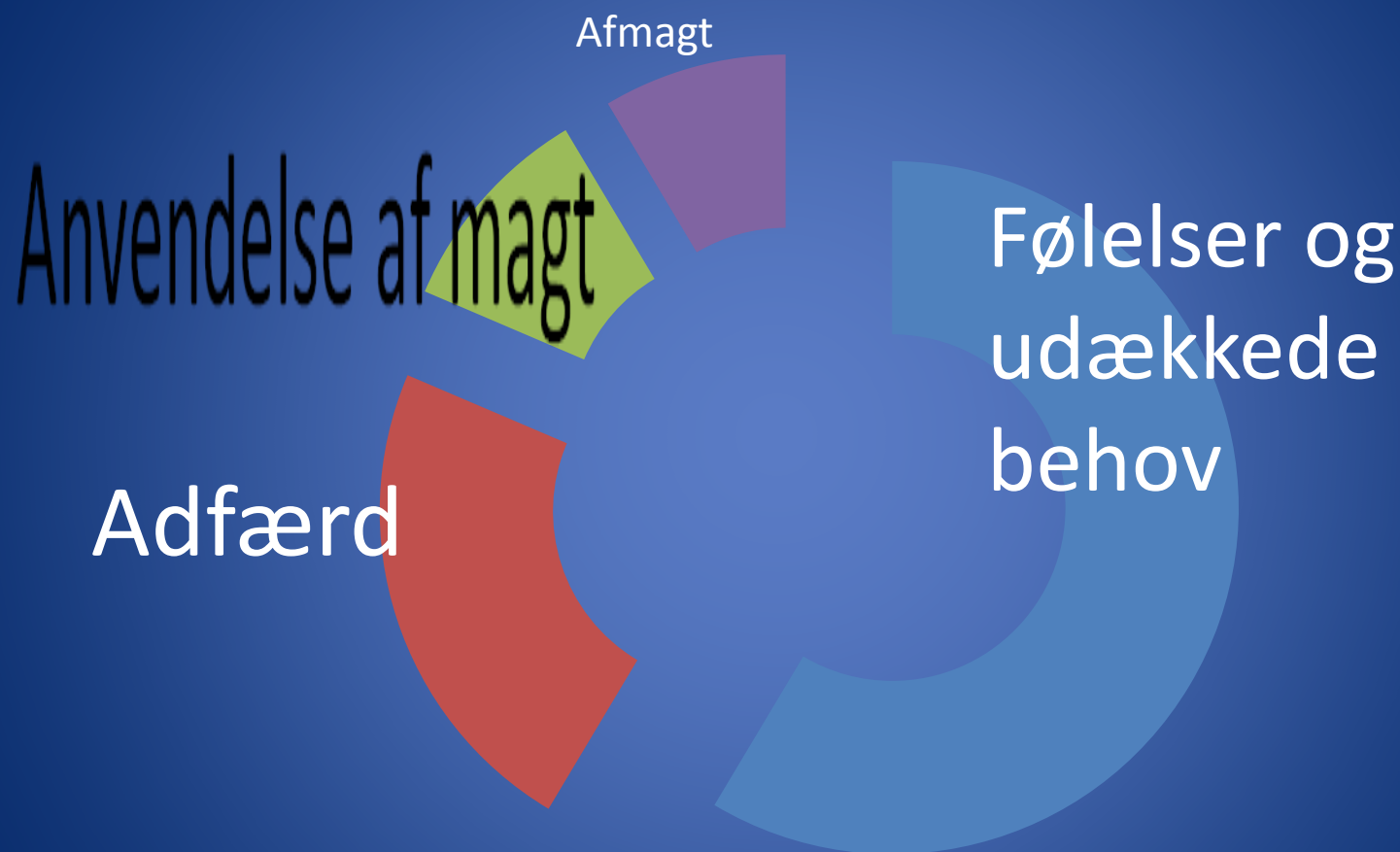
- (Unødvendig) magtanvendelse retter sig mod:

Borgerens adfærd

- Borgerens adfærd er udtryk for:

Følelser og behov

Magtanvendelsens onde cirkel

Publikation fra Styrelsen
for Social Service, 2004

<http://shop.socialstyrelsen.dk/products/socialpaedagogik-og-demens-det-vanskelige-omsorgsarbejde>

Downloades gratis fra
Socialstyrelsens
hjemmeside

Social- pædagogik & Demens

Mette Borresen
Helle Krogh Hansen
Lis-Emma Trangbæk

– det vanskelige omsorgsarbejde

"Socialpædagogik og demens – det vanskelige omsorgsarbejde". **Borresen, Hansen og Trangbæk,**
Servicestyrelsen, 2004

- *Forståelse af mennesket med demens*
- Forståelse af adfærd og handlemønstre
- Magtudøvelse og asymmetri
- *Tyngdepunkter i pædagogiske handlinger*
- Kommunikation og samvær
- Pædagogisk analyse og handleplan
- *Pædagogiske redskaber og handlemuligheder*
- Fastholdelse af faglig udvikling

Socialpædagogik

- - kan IKKE defineres som bestemte teorier og metoder, men som idealer om samværsformer og opbygning af relationer der bygger på værdier og normer
- - går ikke ud på at opdrage eller genopdrage mennesker med demens til at opføre sig på bestemte måder

Socialpædagogik er at:

- Skabe aktivitet og bevægelse på beboerens præmisser
- Prioritere beboerens behov over sine egne
- Handle ud fra, hvad der er rigtigt og vigtigt for beboeren
- Arbejde proces- og udviklingsorienteret, hvor man undlader at fokusere på produkt og færdigheder

Socialpædagogik er at:

- Handle sammen
- Etablere en udviklende samværsproces
- Prioritere samvær og kommunikation højere end praktisk arbejde, møder etc.
- Sige ja i stedet for nej
- Give beboeren det han beder om
- Give beboeren det han har behov for

12 tyngdepunkter i pædagogiske handlinger:

1. Den sociale integration
2. Menneskesynet
3. Det usikre og åbne
4. Kulturen og rummet
5. Anerkendelsen
6. Definitionsmagten
7. Opmærksomheden
8. Respekt for relationen
9. Kommunikationen
10. Den personlige involvering
11. Det fælles tredje
12. Læreprocessen

1. Den sociale integration – at sikre personen inklusion i fællesskabet

”Jeg kan kun tænke på én ting ad gangen. Og større forsamlinger, uanset hvad de er, er meget svære at forstå. Hvis der er andre i rummet, mere end en foruden mig selv, så mister jeg mit greb”

2. Menneskesynet – at give personen mulighed for at være social, målrettet og positiv

3. Det usikre og åbne – et meningsfuldt samvær der ikke nødvendigvis har et bestemt formål

4. Kulturen og rummet – mulighed for personlig prægning af omgivelserne

Foto: Dagbladet Information

5. Anerkendelsen – at bekræfte og værdsætte personen uanset færdigheder

"Hver gang har jeg en fornemmelse af at jeg mister – mister kontakt, mister min hjerne – uanset hvad det er så går jeg i panik. Hun er den eneste der forstår mig og jeg er svær at forstå" (Cary Smith Henderson: *Partial View – An Alzheimer's Journal* Southern Methodist University Press, 98

6. Definitionsmagten – at være opmærksom på at situationer opleves forskelligt

”De ting som jeg ser og oplever i mørket er næsten livstruende for mig”

Cary Smith Henderson: *Partial View – An Alzheimer's Journal*
Southern Methodist University Press, 98

»Mit rum bliver ikke rigtig stort mere«
(Jan Lindhart)

7. Opmærksomheden – at være nærværende og tyde ethvert signal

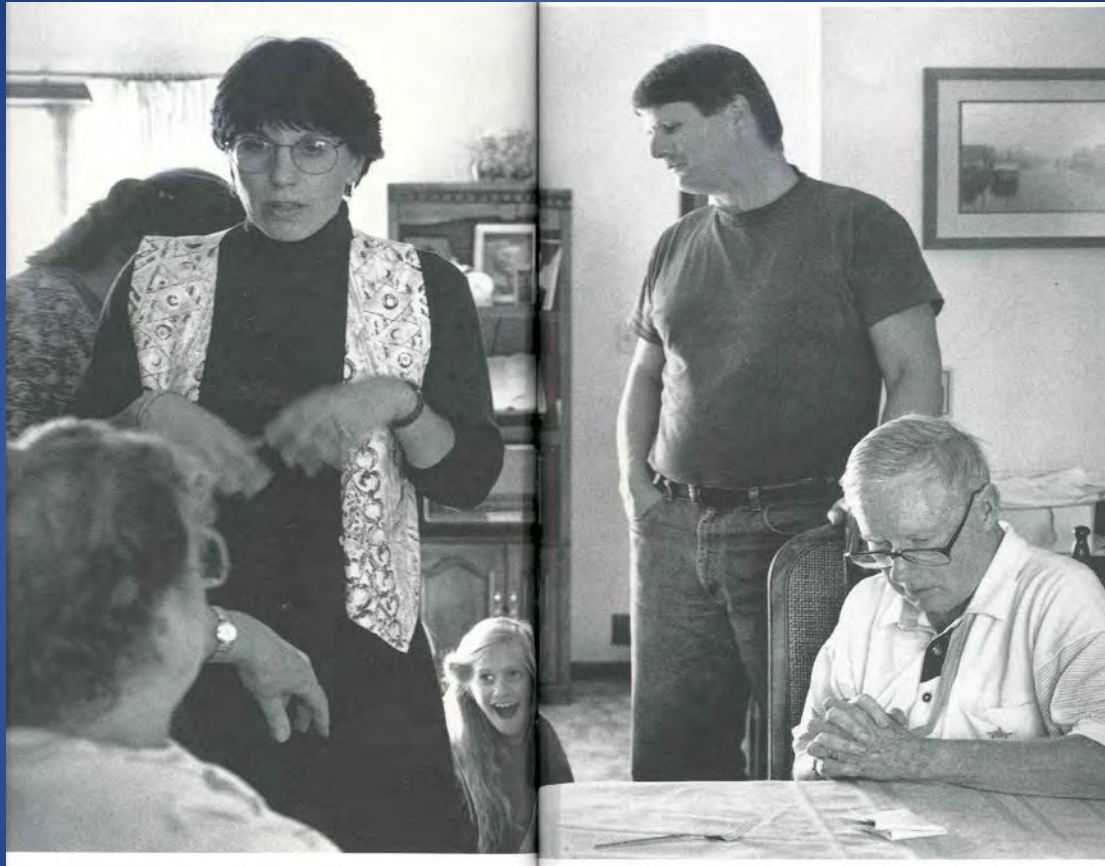
”Jeg tager lige let fat i bukselinningen først og drejer ham samtidig”

”Så gør jeg sådan, og så ved han at han skal sætte sig på stolen”

”Først når han drejer hovedet mod mig begynder jeg at snakke ”

(Plejepersonale, Sønderød kommune, Projekt for Styrelsen for Social Service)

8. Respekt for relationen – relationer rummer følelser og kan være livsbekræftende

”En anden skør ting ved demens er at der ikke er nogen der vil tale med en længere. De er måske bange for os, jeg ved ikke om det er det der er galt, men det formoder jeg. Men vi kan berolige alle med at vi ved at demens ikke smitter” (Henderson)

9. Kommunikationen – enhver kommunikation rummer et budskab

10. Den personlige involvering – personlig involvering giver omsorg en særlig kvalitet

At gøre noget SAMMEN med personen i stedet for at gøre noget FOR vedkommende

11. Det fælles tredje – at gøre noget sammen, fælles aktiviteter og handlinger

www.shollund.dk

SCRAPBOG TIL

SOLVRYLLUP
DEN 29 NOVEMBER 1966

TRÆDERDANSEN

LIVET PÅ GÅRDEN

MED HEST OG VOGN

MEGET MED HESTEN

OG TVERN

TRAKTOR

PRÆKTA SVART
GEDEN METH

12. Læreprocessen – at lære noget sker måske ubevidst, men man lærer så længe man lever

”Nød-udgange”, optisk bedrag, sofistikeret magtanvendelse, pædagogisk udvej

Vestergården, Aalborg

Skipper Klement, Aalborg

Små hjælpere

Den rogivende tilgang

Bo Hejlskov Elvén

Autoriseret psykolog

Forudsætninger:

- Personalet har ansvar for situationen
- Viden om og forståelse for den dementes mestringsstrategier
- Konfliktforståelse og kravtilpasning
- Pædagogiske metoder og afledning

Hvad bør vi gøre?

- Starte med at blive bedre til at forstå borgerens oplevelser og følelser. Særligt øje for angsten og afmagten.
- Kigge på egne holdninger og handlemønstre i mødet, magten og vores egen afmagt.
- Forandre det vi kan: os selv og omgivelserne

Eksempel fra eget udviklingsprojekt

- Hvem er det menneske vi har foran os?
- Hvad forstår han, hvilken mening tilskriver han situationen?
- Hvad kan årsagen til adfærden mon være?
- Hvilke følelser/stemninger er han i?
- Hvad er det han prøver at mestre?
- Hvad kommunikerer han med sin adfærd?
- Er der behov vi ikke ser?
- Hvilke handlinger er til hans eget bedste?

- VISO tilbyder gratis, landsdækkende specialrådgivning til borgere, kommuner, institutioner og tilbud, når den rette ekspertise ikke findes i kommunen.
- VISO dækker følgende områder:
- Børn, unge og voksne med handicap
- Udsatte børn, unge og voksne
- Specialundervisning og specialpædagogisk bistand til børn, unge og voksne.

Telefonnummer: 72 42 40 00

Du kan ringe til VISOs telefonvagt og tale med en af de faglige konsulenter. Telefonvagterne har åbent mandag til torsdag kl. 9-15.30 og fredag kl. 9-15.

E-mail adresse: VISO@socialstyrelsen.dk

Socialstyrelsen – praksiseksempel 2015

- **Formålet** med denne tilgang er at undersøge og afdække de årsagsfaktorer, der ligger bag og er medvirkende til uhensigtsmæssige handlemønstre ('adfærdsforstyrrelser'/'udadreagerede adfærd') hos en demensramt person.
- <http://www.socialstyrelsen.dk/aeldre/demens/tema-om-udadreagerende-adfaerd/praksiseksempler/kaer-huset-i-lemvig>

Arbejd videre med:

- At finde årsag(er)
- At se kritisk på normer og rutiner i plejekulturen
- At beskrive forslag til andre handlinger
- At stille krav til ændringer i arbejds- og plejemiljø

Foto: Mette Borresen

”Der findes altid en løsning”

*”At arbejde uden at anvende magt,
må aldrig betyde, at man undlader at handle.*

*Men opgaven anses først for løst,
når man har fundet frem til en handlemåde,
hvor magtanvendelse ikke indgår – uanset hvor
vanskeligt det end kan forekomme.*

***Der findes altid en løsning** – problemet er
at finde den.” (Poul Erik Larsen, 2001)*